

Т. В. Гринько,
к. е. н., доцент кафедри міжнародних фінансів, Дніпропетровський національний
університет ім. Олеся Гончара

СУТНІСТЬ, СКЛАДОВІ ТА ОСОБЛИВОСТІ КАТЕГОРІЇ "ІННОВАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА"

У статті проаналізовано різні підходи до визначення інноваційної діяльності та інноваційної активності підприємства, обрано оптимальну структуру категорії "інноваційна активність", визначено особливості та основні характеристики інноваційної активності підприємств.

In the article is analysed the different going near determination of innovative activity and innovative activity of enterprise, the optimum structure of category is select "innovative activity", features and basic descriptions of innovative activity of enterprises.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інноваційна активність підприємства, інноваційна модель розвитку, стратегічна ефективність, конкурентоспроможність, конкурентні переваги.

ВСТУП

У сучасному геоекономічному просторі єдиний реальний шлях гарантованого успішного розвитку економіки — активна розробка та комерціалізація інновацій. Актуальність інноваційної моделі розвитку країни зумовлюється стрімким зростанням впливу науки та нових технологій на розвиток глобальної економіки, створенням в розвинених країнах нового технологічного укладу, в якому знання та інтелектуальний ресурс стають головним джерелом розвитку та формування конкурентних переваг. Основним фактором розвитку інноваційної активності є рух за вектором технологічних укладів. Так, гальмування трансформаційних процесів в окремих країнах відповідно до більш високих технологічних укладів веде до економічної деградації, негативних довгострокових перспектив і зниження конкурентоспроможності економік цих країн у світовому економічному просторі.

На сьогодні інновації і інноваційна діяльність набувають все більшого значення для економічного розвитку не тільки для фінансово-господарської діяльності підприємств всіх форм власності, але й для будь-якої країни. У провідних країнах світу до 60 % підприємств щорічно впроваджують продукцію, яка містить нові знання і технологічні рішення, а витрати на науку і проектні рішення в цивільних галузях перевищують 3 % ВВП. Зарубіжний досвід переконливо свідчить про те, що інноваційні підприємства виконують дуже важливі функції в економіці розвинених країн. Країни-лідери мають головну перевагу — нове підприємницьке мислення і свідомість, що сформувалися у багатьох громадян в останні десятиліття. Інноваційна психологія гармонічно об'єднує діяльність урядових структур, бізнесменів, учених і фінансистів.

Актуальність і практичне значення дослідження зумовлено наступним: а) підвищення інноваційної активності є основою забезпечення та утримання конкурентних переваг як окремого підприємства, так і держави в

цілому в умовах зростання впливу нових технологій на конкурентоспроможність підприємств, підвищення ролі нематеріальних активів і розширеного інвестування в інтелектуальний капітал; б) активність інноваційної сфери і національного інноваційного комплексу є запорукою лідерства підприємства/країни у певній відповідній сфері діяльності, використовуючи відповідні наявні ресурси, а отже, і потенційні переваги; в) значна інноваційна активність дає змогу підприємству, а отже, і країні, реалізувати свої потенційні переваги, знайти гідне місце на світовому ринку, посісти провідні позиції в тих сферах економічної діяльності, де вона має для цього умови.

Сучасним підприємствам, що функціонують у складному соціально-економічному середовищі, слід постійно створювати і впроваджувати різноманітні інновації для забезпечення ефективної діяльності у ринковій економіці. Необхідність інноваційної діяльності зумовлена загальною закономірністю розвитку та прогресу індивідуального й суспільного відтворення. Вихід з економічної кризи будь-якого підприємства неможливий без здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності, спрямованої на оновлення виробництва на принципово новій, конкурентній основі.

В умовах активізації динамічного розвитку зовнішнього середовища для оцінки стратегічної ефективності діяльності підприємства доцільно розглядати критерії інтенсивності його інноваційної діяльності, тобто визначити рівень інноваційної активності компанії.

Вивченню і аналізу інноваційного розвитку підприємств, їх інноваційної активності присвячені роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Проте найбільш істотний внесок у формування науки про інновації внесли Н. Кондратьєв, І. Шумпетер, Р. Менш, Я. Ван Дейн, Х. Фрімен, А. Пригожий, Ю. Яковец, Ф. Бездудний, З. Валдайцев, Л. Водачек, З. Глазьев, П. Завлін, З. Ільєнкова, А. Казанцев, Ст. Мединський, Л. Мінделі, Ю. Морозів, До. Пузня, Ст. Устінов, А. Рум'янців, А. Квіток. Але за сучасних умов не існує єдиного підходу до виз-

начення поняття "інноваційна активність підприємства" та його складових.

Метою статті є на засадах аналізу визначення ключових особливостей та оптимальної структури поняття "інноваційна активність підприємства".

РЕЗУЛЬТАТИ

Інноваційна діяльність являє собою перевтілення інноваційної ідеї у комерційно вигідний результат для досягнення поставленої цілі. Це здійснюється у ході інноваційного процесу, тобто послідовного перетворення ідеї у товар через відповідні види інновації етапи. Інноваційний процес є найбільш успішним, якщо він здійснюється у ході освоєння комплексної інновації. Будь-який інноваційний процес потребує створення системи факторів та умов, необхідних для його здійснення, тобто інноваційного потенціалу. Інтенсивне створення, впровадження та використання інновацій визначає поняття інноваційної активності підприємства.

Розвиток поняття "інноваційна активність" пов'язаний, по-перше, із зміною самого механізму інноваційного процесу; по-друге, із виникненням серйозних змін у трактуванні його основи, цілей, сутності та практичній реалізації. Так, першою країною, яка зрозуміла зміни тенденцій світового виробництва, була Японія, що, у свою чергу, привело дану країну до числа світових лідерів у галузі інноватики. У табл. 1 наведені два підходи, що ілюструють зміни у розумінні інноваційного механізму [1].

Таким чином, відбувся перехід від традиційної функції виробництва до сучасного вигляду даної функції [1].

В економічній літературі не існує єдиного підходу до тлумачення категорії "інноваційна активність", основні з них наведені у табл. 2.

Виходячи із вищезазначеного, можна надати узагальнене визначення даного терміна. Інноваційна активність підприємства — це специфічна оцінка інтенсивності інноваційної діяльності підприємства як основного фактора його розвитку та нагромадження абсолютних конкурентних переваг.

Отже, основними базисами інноваційної активності є інноваційна діяльність, активність діяльності фірми та потенціал підприємства.

Активність діяльності фірми — це характеристика компанії, що відображає взаємозв'язок між заданим змістом діяльності та її результатами.

Цей зв'язок пояснюється поведінкою фірми при реалізації запланованих дій. Так, за умов наявності однакових планів, стратегій, цілях, потенціалі керівники різних компаній досягають різних результатів, що

Таблиця 1. Зміни у розумінні інноваційного механізму

Критерій	Підхід	Традиційний підхід	Сучасний підхід
Мета		виробництво продукції	виробництво знань, розробка продукції
Характер диверсифікації інновацій		згори вниз	знизу вгору
Характер конкуренції		конкуренція за схемою домінуючої конструкції: із декількох варіантів нової технології (виробу) «виживає» один (декілька), що підлягає стандартизації. Потім конкуренція за витратами, обсягами виробництва, характеристиками продукції. Потребує періодичних інвестицій у НДДКР	Активна конкуренція «хижака». Нові технології з'являються не рідше одного разу на три роки. Упродовж приблизно шести років з дати впровадження нові технології повністю «з'їдають» своїх ринкових попередників. Потребує постійних інвестицій у НДДКР
Рівень прийняття рішень		рішення приймаються на рівні фірми	рішення приймаються на рівні національної технічної політики
Шлях напрацювання інновацій		інновації через технологічний стрибок	інновації через поєднання різних технологій
Методи розповсюдження технології		за допомогою особистих контактів	за допомогою спільної еволюції із суспільними інститутами

пов'язано із їхньою неоднаковою активністю. Саме різниця у рівні інноваційної активності пояснює різні інноваційні результати при однакових вихідних даних [4].

Згідно із чинним законодавством інноваційна діяльність визначається як діяльність, що спрямована на використання, комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [5].

Інноваційна діяльність визначається та зумовлюється наступним характеристиками [2; 4]:

1. Змістом та складом конкретних дій, що здійснюються згідно із визначеною технологією, процедурою. За цією ознакою один вид діяльності відрізняється від іншого. Так, наприклад, дії щодо виконання функцій маркетингу кардинально відрізняються від комплексу дій стосовно виробництва.

2. Інноваційна діяльність є складовою більш загального процесу. Так, наприклад, діяльність новатора, що створює інновацію, є складовою частиною загального інноваційного процесу, що відображає життєвий цикл інновації.

3. Загальність інноваційного процесу пов'язана із тим, що, крім новатора, необхідною є діяльність інших суб'єктів інноваційного процесу, які здійснюють діяльність на інших стадіях життєвого циклу інновації.

Отже, місце інноваційної діяльності у структурі інноваційного процесу чітко визначене. Його необхідно знати для організації як самої інноваційної діяльності, так і всього інноваційного процесу.

Таким чином, можна визначити оптимальну структуру категорії "інноваційна активність", до якої вклю-

Таблиця 2. Визначення категорії "інноваційна активність підприємства"

Автор	Трактування терміну «інноваційна активність підприємства»
А. Г. Пригожий	динаміка дій підприємств щодо створення інновацій та їх практичної реалізації; є індикатором вектора руху підприємства щодо формування конкурентних переваг в умовах активізації динаміки змін зовнішнього середовища та обмеженості ресурсів [2]
О. Н. Мельников, В. Н. Шувалов	творча діяльність (творча енергія) виробників товару або послуги, виражена в досягненні визначених попитом приростах новизни техніко-технологічних, економічних, організаційних, управлінських, соціальних, психологічних та інших показників процесів, товарів або послуг, що пропонуються ринку та виробляються підприємством у конкурентоздатний проміжок часу [3]
К. В. Балдін, А. В. Баришева, М. М. Іщенко, І. І. Передеряєв та ін.	окрема категорія інноватики, сутністю якої є оцінка характеру інноваційної діяльності підприємства [4]

Рис. 1. Структура категорії "інноваційна активність підприємства"

чені інноваційна діяльність, активність діяльності фірми та потенціал підприємства. Узагальнена схема структури компонентів інноваційної активності підприємства наведена на рис. 1.

ВИСНОВКИ

Виходячи із визначених основних характеристик інноваційної діяльності, можна визначити ключові особливості інноваційної активності підприємств:

- має стратегічний характер, оскільки стратегічний підхід забезпечує найбільш повну реалізацію потенціалу в сфері інноваційної діяльності;

- є керованою у реальному масштабі часу, що викликано необхідністю регулювання будь-якої діяльності, зокрема інноваційної, у зв'язку із значною інтенсифікацією змін зовнішнього середовища;

- є раціонально-логічною як щодо послідовності дій, так і щодо своєчасності. Цей комплекс має забезпечувати, по-перше, необхідну динамічність інноваційної діяльності, виходячи із існуючих умов як зовнішнього, так і внутрішнього середовища; по-друге, визначені темпи реакції та адаптації діяльності до змінених умов функціонування.

Здійснивши аналіз ланцюга інноваційної активності, можна стверджувати:

- по-перше, базою категорії "інноваційна активність" є загальна стратегія та тактика, розроблені щодо інноваційної діяльності підприємства, тобто задані вектори руху у відповідному визначеному напрямі;

- по-друге, вихідний потенціал сутність і зміст інноваційної діяльності як оцінка зівставлення існуючих ресурсів та заданих цілей (результатом має стати визначений оптимальний комплекс ресурсів, необхідний для здійснення цілей інноваційної діяльності);

- по-третє, результативність інноваційної діяльності як результат мобілізованого потенціалу підприємства, тобто комплексу усіх дій та ресурсів, спрямованих на здійснення поставлених цілей та задач загальної стратегії інноваційної діяльності.

Таким чином, виходячи з тісної взаємозалежності інноваційної активності підприємств й інноваційного потенціалу підприємства, необхідно у подальшому чітко визначити складові та способи обчислення інноваційного потенціалу підприємства як ключового фактора інноваційної активності.

Література:

1. Онишко С. В., Пасєнко Т. В., Швабій К. І. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності: навч. посібн. / С. В. Онишко, Т. В. Паєнко, К. І. Швабій. — К.: КНТ, 2008. — 256 с.

2. Методы оценки инновационной активности промышленных предприятий. Офіційна сторінка порталу електронної бази даних "Банк работ" [Електронний ресурс]. — Спосіб доступу: www.bankrabot.com, <26.10.2009>.

3. Мельников О.Н., Шувалов В.Н. Инновационная активность как фактор повышения конкурентоспособности предприятия. Офіційна сторінка порталу електронної бібліотеки "Библиотека креативной экономики" [Електронний ресурс]. — Спосіб доступу: <http://creativeconomy.ru>, <26.10.2009>.

4. Балдін К. В., Баришева А. В., Іщенко М. М., Передеряєв І. І. та ін. Инновационный менеджмент: науч. пособ. / К. В. Балдін, А. В. Баришева, М. М. Іщенко, І. І. Передеряєв, С. Н. Галдицька, С. Н. Черкасов. — М.: Издательско-торговая корпорация "Дашков и К", 2008. — 384 с.

5. Закон України "Про інноваційну діяльність" від 4 липня 2002 р. № 40-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 14. — С. 177—182.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2010 р.